

**Sugestii metodologice
de organizare a procesului educațional
la disciplina școlară ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ
în anul de studii 2015-2016**

I. Preliminarii.

Disciplinele școlare din învățământul secundar general, în funcție de logica didactică și specificul curricular, au menirea de a contribui la pregătirea și modelarea profilului elevului în raport cu cerințele actuale și de perspectivă ale societății. În acest sens, potențialul educativ și formativ al disciplinei școlare *Istoria românilor și universală* vine să formeze competențe și abilități de comunicare, de analiză a surselor de informare, amplificate în concepții, atitudini și sentimente exprimate prin optica gândiri critice deoarece astăzi orice domeniu ocupațional necesită cunoașterea tehnicilor de comunicare, de cercetare, de informare, de negociere și chiar mai mult de a ști să accepți diversitatea și diferențele dintr-un grup etnic, social și politic.

Sugestiile metodologice de organizare a procesului educațional la disciplina școlară Istoria românilor și universală în anul de studii 2015-2016 includ idei de reactualizare și completare a conținutului predării – învățării și evaluării, aplicate la disciplină, fiind proiectate din perspectiva actualelor concepții și cercetări de specialitate, de stabilire a tipologiilor curriculare pentru *disciplinele școlare* în funcție de criteriul *aplicabilității* curriculumului și din perspectiva *relației cu evaluarea*, conform următoarelor dimensiuni:

- ✓ Curriculumul scris/ stabilit;
- ✓ Curriculumul predat/ operaționalizat;
- ✓ Curriculumul învățat/ realizat/ atins;
- ✓ Curriculumul evaluat.

II. Curriculumul scris/ stabilit.

Curriculumul scris/ stabilit îl constituie ansamblul documentelor școlare de tip reglator, specifice disciplinei.

În anul de studii 2015-2016 curriculumul scris la disciplina școlară *Istoria românilor și universală* îl constituie următoarele documente școlare în vigoare:

- ✓ *Curriculumul modernizat la istorie pentru învățământul primar, gimnazial și liceal* (aprobat prin ordinul ME nr.331 din 12.05.2010);
- ✓ *Planul-cadru pentru anul de studii 2015-2016*, aprobat prin ordinul ME nr.312 din 11 mai 2015;
- ✓ Ordinul Ministrului Educației nr.124 din 07.03.2012 *Cu privire la organizarea educației istorice în învățământul preuniversitar*;
- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta liceală*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.810 din 9.11.2010;
- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta primară și gimnazială*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.597 din 30.06.2011;
- ✓ *Standardele de eficiență a învățării Istoriei românilor și universale*, aprobate prin ordinul ministrului educației nr. 1001 din 23.12.2011;
- ✓ *Ghidul de elaborare și realizare a Planului Educațional Individualizat*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.952 din 06.12.2011;
- ✓ *Referențialul de evaluare la Istoria românilor și universală*, recomandat pentru aprobare prin decizia Consiliului Național pentru Curriculum (proces – verbal nr.2 din 4 aprilie 2014).

În atenția profesorilor de istorie, în eșalonarea conținuturilor curriculare pentru treapta de liceu (profilul real, umanist, arte, sport), se vor opera următoarele modificări:

- excluderea din clasa a XI-a a unității de conținut **“Marile descoperiri geografice și rezultatele lor”**.
- introducerea în clasa a XI-a, a unității de conținut ***Revoluția engleză***.

III. Curriculumul predat/ operaționalizat.

Curriculumul predat/ operaționalizat reprezintă sistemul experiențelor de învățare, oferite direct de către profesori elevilor în activitatea curriculară curentă.

În atenția comunității educaționale a profesorilor de istorie - în anul de studii 2015—2016 se recomandă:

- ✓ Tema de cercetare la clasă
„Factorii ce favorizează reușita didactică și succesul școlar a evaluării în bază de competențe”.
- ✓ Domeniile de extindere a experiențelor didactice și metodologice pentru Comisiile metodice raionale și ale ariei curriculare *Educație socio-umanistică* din instituțiile de învățământ secundar general:
 - ✓ **Utilizarea TIC în formarea și evaluarea competențelor specifice la istorie;**
 - ✓ **Strategii de evaluare a competențelor specifice la istorie;**
 - ✓ **Utilizarea surselor istorice în vederea abordării faptelor/ evenimentelor istorice din perspective multiple;**
 - ✓ **Stimularea motivației pentru învățare la orele de istorie;**
 - ✓ **Sistemul de atitudini și valori promovat de Istoria românilor și universală ca știință socio-umanistică.**

Responsabilii de procesul educațional la istorie din cadrul Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului ale administrației publice locale de nivelul doi vor respecta /asigura contextul tematic nominalizat în activitatea de monitorizare, evaluare și de asistență metodică a educației istorice în instituțiile de învățământ din subordine.

Cadrul de implementare a curriculumului modernizat la Istorie pune accentul pe *educația centrată pe elev, proiectarea curriculară* axată pe formarea de competențe și *Standardele de eficiență a învățării la Istoria românilor și universală*, elaborate din perspectiva *Școlii prietenoase copilului*, a *Instrumentelor de evaluare aferente standardelor de eficiență a învățării la disciplina Istoria românilor și universală pentru învățământul secundar general*.

Conform Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, *Istoria românilor și universală* are statut de disciplină obligatorie a

ariei curriculare *Educație socio-umanistică* din trunchiul disciplinelor școlare.

Procesul educațional la *Istoria românilor și universală* va fi proiectat și desfășurat în formatul unei singure discipline școlare. În registrele școlare se va indica o singură disciplină de studii, elevii fiind apreciați cu o singură notă.

Demersul didactic la *Istoria românilor și universală* va fi structurat în baza conținuturilor științifico – educaționale din istoria locală, istoria națională și istoria universală, recomandate de Curriculumul modernizat la istorie, conform următoarei eșalonări:

- ✓ clasa a IV-a - 25%- spațiul universal, 70% - spațiul național, 5%- spațiul local (regiunea, localitatea, familia, școala);
- ✓ clasa a V-a - 50% - spațiul universal, 45% - spațiul românesc și 5% - spațiul local;
- ✓ clasele a VI-a - XII-a - 40% - spațiul universal, 55% spațiul românesc și 5% spațiul local.

În atenția cadrelor didactice și manageriale, responsabile de procesul educațional la disciplina școlară *Istoria românilor și universală* pentru toate ciclurile din învățământului secundar general, la proiectarea demersului didactic *Sugestiile de conținuturi curriculare* vor fi structurate prin optica istoriei locale/ regionale/ naționale, în mod cronologic/ problematic (în dependență de treapta de școlaritate) spre istoria universală.

Conținuturile curriculare recomandate de *Curriculumul* în vigoare vor fi selectate, structurate și organizate după cum urmează:

- în ciclul primar (clasa a IV-a) - curs propedeutic de introducere în istorie, axat pe legende și texte cu caracter istoric;
- în ciclul gimnazial în baza principiului cronologic;
- în ciclul liceal în baza principiului problematic, de abordare a evoluției istorice, pornind de la aspectul economic, politic, social și cultural al popoarelor lumii.

Elementul local va fi abordat atât pe parcursul unei lecții, ca punct de pornire în formarea reprezentărilor și noțiunilor istorice, cât și integrarea pe parcursul unității de învățare /sau la etapa de evaluare. La predarea conținuturilor curriculare din epoca antică și evului mediu timpuriu (clasele

a V- VI, X-a) arealul istoriei locale poate fi extins la nivel de regiune, conținuturile din evul mediu dezvoltat și târziu, epoca modernă și contemporană (clasele a VII- IX, XI-XII) arealul istoriei locale poate fi localizat la nivel de localitate/ raion. La întocmirea proiectării de lungă durată vor fi repartizate 4-5 ore anual pentru istoria locală.

Pentru toate ciclurile de învățământ secundar general realizarea *Curriculumului la Istorie*, va porni de la finalitățile educaționale ale disciplinei, *Standardele de eficiență a învățării la Istoria românilor și universală* conform următoarelor domenii de conținut:

- *Timp și spațiu în istorie;*
- *Limba istoric;*
- *Izvoare istorice;*
- *Personalități istorice,*
- *Cauză și efect în istorie;*
- *Atitudine și comportament.*

Programul Educațional Individualizat pentru elevii cu cerințe educaționale speciale va fi elaborat de către profesorul la disciplină de comun cu echipa PEI în dependență recomandările de adaptare curriculare și metodologice de referință.

Disciplinele opționale, care vin în completarea competențelor specifice disciplinei școlare *Istoria românilor și universală*, vor fi selectate din lista orientativă propusă de Ministerul Educației, conform *Planului - cadru de învățământ primar, gimnazial și liceal pentru 2015-2016*, care poate fi completată în dependență de domeniile de interes ale elevilor și capacitățile instituționale cu condiția respectării următoarelor etape:

1. elaborare curriculumului la disciplina opțională;
2. examinarea subiectului la Comisia metodică a ariei curriculare de referință;
3. examinarea subiectului la Consiliul profesoral al instituției;
4. coordonarea produsului elaborat cu specialistul responsabil din cadrul OLSDI;
5. înaintarea spre aprobare către Consiliul Național pentru Curriculum;

Orele opționale nu pot fi utilizate pentru extindere la disciplinele obligatorii.

Integrarea surselor istorice în activitățile didactice are un rol semnificativ în realizarea prevederilor curriculare și formarea /dezvoltarea competențelor specifice ale disciplinei. Contextul științifico-didactic de inserția a surselor istorice în procesul educațional necesită din partea profesorului o abordare competentă a anumitor accente ale acestui proces, cum ar fi:

- ✓ accesul și utilizarea surselor istorice este un aspect determinant în dezvoltarea competențelor de cunoaștere, analiză, interpretare a evenimentelor și proceselor istorice;
- ✓ cunoașterea doar a conținutului surselor istorice, de regulă, nu asigură înțelegere contextuală a istoriei;
- ✓ cunoașterea obținută prin cercetarea surselor istorice este una subiectivă, deoarece interpretarea realizată de diferiți cercetători este diferită;
- ✓ sursele istorice se clasifică în surse primare și secundare, iar cunoașterea diferenței dintre ele contribuie la utilizarea lor adecvat obiectivelor.

Diversitatea surselor istorice și a tehnicilor de analiza a lor, necesită din parte profesorului respectarea unui algoritm operațional al activității de învățare și cercetare, ce include:

1. Selectarea surselor istorice. În vederea abordării multiperspectivă se vor respecta următoarele criterii de selectare:

- a) categoria formală de sursă;
- b) contribuția sursei în atingerea obiectivelor operaționale;
- c) accesibilitatea surselor în raport cu particularitățile de vîrstă;
- d) timpul planificat pentru realizare;
- e) asigurarea principiului multiperspectivității.

2. Analiza surselor istorice. În vederea asigurării cadrului de dezvoltare a gândirii critice, indiferent de tehnicile și metodele didactice utilizate, pentru înțelegerea mesajului, este necesară cunoașterea *contextului* (mediul în care a apărut sursa), a *subtextului* (ceea ce autorul consideră că destinatarul cunoaște).

În funcție de obiectivele stabilite, de nivelul de asimilare și de competențe al clasei profesorul își poate modela demersul atât dinspre context, spre subtext, prin intermediul textului cât și invers.

3. Ordinea etapelor de analiză a surselor istorice:

Nr. ord.	Etapa	Esența etapei	Set de întrebări
1.	Analiza contextuală	presupune un set de întrebări, adresate elevilor, ajutându-i să înțeleagă mesajul sursei și să-și formuleze concluzii.	<i>Ce fel de document este? Cine și pentru ce a creat sursa? Unde a fost creată sursa? Cînd a fost realizată sursa? Ce cunoașteți despre această perioadă istorică? Care a fost scopul elaborării acestei surse? etc.</i>
2.	Analiza internă - identificarea premizelor; - evaluarea argumentării și a inferențelor; - evaluarea dovezilor; - aprecierea credibilității și a completitudinii sursei;	presupune un set de întrebări, adresate elevilor, ajutându-i să afle poziția, afirmațiile, prejudecățile, și experiențelor autorului.	<i>Care este poziția autorului? Ce valori ale autorului pot fi deduse? Care sunt argumentele ce conțin dovezi logice ale concluziilor? Ce concluzii pot fi făcute în baza premizelor identificate? Coraportul dintre cronologia evenimentului și a sursei istorice? Ce aspect ar putea apărea într-o altă viziune a autorului? Prezentarea contextuală a subiectului? Analiza cadrului de respingere a anumitor opinii etc.</i>

3.	Analiza externă	presupune din parte elevilor compararea cu alte surse și formularea anumitor constatări.	<i>Selectarea termenilor cheie, identificarea conceptelor folosite în documente, prezentarea formularea dovezilor care susțin premisele identificate, formularea concluziilor și argumentarea lor, acceptarea altor puncte de vedere altele decât ale sale.</i>
-----------	------------------------	--	---

Detalieri metodologice privind aplicarea diverselor tipuri de surse istorice în procesul educațional la disciplină poate fi consultat:

- ✓ Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie în învățământul liceal, Chișinău, 2007 - **paginile 24-33.**
- ✓ Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta primară și gimnazială, Chișinău, 2011 **paginile 24-42.**
- ✓ Parasca, Pavel, Ion Negrei, Gheorghe Gonța, Galina Gavriliță, Maia Dobzeu, *Istoria românilor. Epoca antică și cea medievală*, Chișinău, Editura Știința, 2002, 2006, 2007, 2011 **paginile 21, 37, 121, 16.**

III.1. Sugestii privind proiectarea didactică a procesului educațional.

Designul instrucțional al disciplinei școlare *Istoria românilor și universală*, cunoscut ca proiectare didactică, include actul de anticipare și prefigurare a demersului didactic, prin operaționalizarea și aplicarea în practică a prevederilor *Curriculumului la istorie* în vigoare, racordat la *Planul - cadru pentru învățământul gimnazial, liceal și Standardele de eficiență a învățării Istoriei românilor și universală* pentru ciclul gimnazial și liceal.

În scopul asigurării unei imagini sistemice asupra Curriculum-ului, corespunzătoare unui an de studii, este recomandată elaborarea proiectării

didactice în baza unităților de învățare, înțelese și concepute ca structuri didactice deschise și flexibile ce finalizează cu evaluări sumative.

Fiecare unitate de învățare, inclusă în macroproiectare, va fi însoțită de proiectul acesteia, care include lecții din respectiva unitate de învățare, cu indicarea pașilor pentru formarea competențelor specifice prin valorificarea anumitor activități de învățare. La elaborarea proiectării în baza unităților de învățare se recomandă structurarea în corespundere cu cadrul de dezvoltare a gândirii critice: Evocare - Realizarea sensului –Reflecție - Extindere, sau cadrul simplificat al ERRE: Familiarizare – Structurare - Aplicare. Important este faptul ca prin parcurgerea acestor etape, în cadrul unei unități de învățare, să se obțină formarea unor secvențe de competențe specifice ale disciplinei. Proiectul didactic, realizat în baza unităților de învățare, presupune ca fiecărei lecții, din cadrul unității de învățare, să-i corespundă una din etapele menționate sau se acceptă trecerea prin toate trei etape la fiecare lecție.

Modelul de proiectare didactică poate fi selectat de către cadrul didactic din literatura de specialitate. Unul din modelele de proiectare a unității de învățare recomandat :

Sub-competența	Detalii de conținuturi	Activități de învățare	Resurse didactice			Evaluare	Săptămâna
			Materiale	Procedural	De timp		

În vederea realizării prevederilor *curriculumului scris* și organizării a procesului educațional conform finalităților educaționale la disciplină profesorul urmează să respecte următoarele dimensiuni ale activității de proiectare:

- ✓ *respectarea* logicii în stabilirea raportului dintre istoria academică și istoria ca disciplină școlară;
- ✓ *structurarea* conținuturilor curriculare în funcție de competențele specifice fiecărui an de studii și ciclului de învățământ;

- ✓ *abordarea* conținuturilor curriculare prin prisma inter-, multi- și transdisciplinarității de analiză și interpretare a faptelor și evenimentelor istorice;
- ✓ *respectarea*:
 - raportului de predare a spațiului universal, românesc și local în dependență de clasă;
 - principiului de abordare a sugestiilor de conținuturi curriculare stabilite pentru fiecare ciclu de învățământ;
 - numărului de ore semestriale și anuale conform curriculumului scris;
 - numărului de evaluări sumative la clasă conform stipulărilor curriculumului evaluat;
- ✓ *determinarea* conținuturilor curriculare, care permit abordarea/integrarea elementelor de istorie locală în studierea contextelor istorice;
- ✓ *corelarea* competențelor cheie/ transdisciplinare - competențele specifice și sub-competențelor cu conținuturile vizate;
- ✓ *derivarea* corectă a obiectivelor operaționale din competențele specifice și sub-competențele disciplinei înscrise în Curriculumul;
- ✓ *stabilirea* activităților didactice în vederea realizării *Standardelor de eficiență a învățării la disciplină specifice ciclului de învățământ*; *determinarea* modalităților de integrare surselor istorice în activitățile educaționale în vederea abordării multidimensionale și critice a evenimentelor și fenomenelor istorice, raportate la prevederile curriculare;
- ✓ *selectarea* auxiliarelor didactice în raport cu potențialul și particularitățile de vîrstă ale elevilor, cularitățile de vîrstă și sub-competențele vizate;
- ✓ *dezvoltarea* și consolidarea practicilor didactice prin intermediul educației istorice în scopul formării la elevi a unui comportament civic activ, deschis societății democratice și pluraliste;
- ✓ *complementarea* educației formale și nonformale prin intermediul competențelor specifice istoriei în vederea pregătirii elevilor pentru o participare activă la construirea unei societăți democratice, cultivarea sentimentului de demnitate națională, manifestată în

identitate civică și personală, conștientizarea apartenenței la comunitatea națională și la umanitate.

IV. Curriculumul evaluat.

Evaluarea, ca componentă a curriculumului la istorie, presupune evaluarea achiziționării cunoștințelor, abilităților și atitudinilor, obținute pe parcursul studiilor la disciplina școlară.

Evaluarea rezultatelor învățării la *Istoria românilor și universală*, are drept scop determinarea nivelului de realizare a competențelor specifice și sub-competențelor la disciplină, în acest sens, profesorul va proiecta activitatea de evaluare concomitent cu proiectarea demersului de predare – învățare, incluzând următoarele tipuri de evaluări:

- ✓ **evaluarea inițială** (obligatorie pentru fiecare clasă la începutul semestrului I);
- ✓ **evaluarea curentă/ formativă** ce presupune prezentări, postere, portofoliul, tabele conceptuale, enunțuri geografice etc;
- ✓ **evaluarea sumativă**, ce presupune finalul fiecărei unități de învățare. Numărul de evaluări sumative obligatorii pentru anul de studii 2015-2016 include **4 evaluări pentru ciclul primar și gimnazial și 6 evaluări pentru treapta liceală (inclusiv tezele semestriale)**.

Instrumentele de evaluare aplicate la disciplina școlară *Istoria românilor și universală*, pentru toate ciclurile din învățământului secundar general vor fi conceptualizate conform:

- domeniilor de conținut: *Timp și spațiu în istorie, Limbaj istoric, Izvoare istorice, Personalități istorice, Cauză și efect, Atitudine și comportament.*
- Standardelor de eficiență a învățării *Istoriei românilor și universală* pentru treapta primară, gimnazială și liceală.
- dimensiunilor structurale ale evaluării:
 - I. *Timpul, spațiul, limbajul și personalitatea istorică în baza analizei și interpretării surselor istorice.*
 - II. *Analiza și interpretarea cauzalității și schimbării în istorie.*
 - III. *Elaborare de eseu.*

Tehnologia evaluării în bază de competențe presupune respectarea unei **scheme**, ce asigură corectitudine ei ca proces:

- competență – standardul care urmează să fie evaluat;
- obiectiv de evaluare - matrice de specificație;
- forma de evaluare – proba și sarcinile;
- barem analitic de apreciere - grila de evaluare;
- Mod de scorare- convertirea punctajului în notă.

1. Evaluarea în ciclurile învățământului secundar general se va realiza prin diverse procedee, tehnici și forme, în conformitate cu sistemul de referință al disciplinei (*Referențialul de evaluare la Istoria românilor și universală*), ce include criterii de evaluare (indicatori și descriptori de performanță) cu funcție de etalon de evaluare, capabilă să producă rezultate comparabile, relativ standardizate, la evaluări diferite. În acest sens, cadrele didactice vor aplica la disciplină ansamblul de instrumente de evaluare aferente standardelor de eficiență a învățării, elaborate de Institutul de Științe ale Educației.

V. Asigurarea didactică.

În scopul realizării procesului educațional la *Istoria românilor și universală* în anul de studii 2015-2016 vor fi utilizate surse didactice indicate în *Sugestiile metodologice privind organizarea procesului educațional la Istorie în anul de studii 2013-2014*.

C. Lungu, consultant superior, ME